

Magyar László András

A p[^]durar

1955-ben sikerrel befejeztem Marosvásárhelyen az orvosi kart, s megkaptam első állásomat is. Akkoriban az volt az úzus Romániában, hogy a végzett orvosokat, kivált a magyarokat, valami Isten háta mögötti, lehetőleg román faluba helyezték ki, s csak miután megállták a helyüket vidéken, kaphattak városi állást. Nem volt oktalan rendszer ez, csak kellemetlen. Ami engem illet, nem bántam a dolgot, fiatal voltam, tettere kész, gyógyítani akartam mindenáron, gondoltam, előbb-utóbb csak hazakeveredem valahogyan. Románul pedig, mint minden vásárhelyi, én is meg tudtam értetni magam.

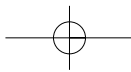
Állomáshelyemnek a Hunyad megyei V.-t jelölte ki az autoritate. Ez úgy ment, hogy az ember kapott egy hivatalos levelet, annak is az indigós másodpéldányát, amelyben meghatározták, hol s mikor kell jelentkeznie. Lakásról, javadalmazásról szó a levélben nem volt – erről személyesen kellett megállapodni a helyi kollektívával.

Vonattal, busszal, szekérral pontosan tizenkét órát tartott az út Vásárhelytől V-ig. V. ugyan egymagában nem lett volna nagy feladat, egy völgyút köré vagy inkább fölé épült szíjfalu volt csupán, de még öt-hat másik helység is tartozott a körzetemhez. Lakásomul s egyben rendelómül egy omlatag, kétszobás házat jelölt ki a tanácselnök, állítólag a korábbi orvos lakott benne, amíg el nem vitték Szamosújvárra, s ott öngyilkos nem lett. Víz, villany nem volt odabent, csak egy vályogkemence, de a ház szép almáskertre nézett, s festői sziklafal fogta el róla a szelet. A rendelőhöz meredek ösvény vezetett a repedezett, hol földes, hol betonfoltos főútról, aminek az volt a nagy előnye, hogy az igazán beteg emberek nem tudtak felkapaszkodni rajta, s eljutni a domnul doktorig, vagyis a domnul dokornak kellett alászállania őhozzájuk.

Nem egyedül kellett azonban helytállanom. Adtak segítőmül két úgynevezett agent sanitart, egy beszédhibás sántát és egy bűdös, részegest. A személyzethez tartozott még két bába, a vénséges Schwarzerin meg egy Olegutné nevezetű dévaj s tunya asszony, továbbá egy nyolcvanesztendő, kocsisnak inkadrált jóember a kehes lovával. A járművünk kétkelekű, egyfogatú gig volt, amely leírásunkban saretta néven szerepelt. Gebénk hegynek felfelé csak úgy volt hajlandó menni, ha leszálltunk, és magunk taszítottuk a kocsit.

No és a fizetség, arról jobb nem beszélni. Járt volna ugyan néhány lej a kontrakt szerint, de a kooperatív úgy döntött, csak a harmadát fizeti ki pénzben, a többit élelmiszerben, cujkában s munkában. A ház s a rendelő tatarozását is nékem kellett állnom, a bérem terhére.

Berendezkedtem úgy, ahogy tudtam, béreltem asszonyt, aki mosott, vasalt, főzött s takarított reám. Abban reménykedtem, hogy fiatal doktor lévén nőre nem kell majd költenem, de mint később kiderült, ebben csa-

lódtam. A v-iek olyan nyomorban éltek, hogy ingyen semmit nem adhattak, még a szerelmüket sem.

Eleinte nehezen boldogultam a nyelvvel, mert a helyiek igen sűrűn s szaporán vitték a szót, s másképpen emelték a hangsúlyt, mint a mifelénk-i románság. Ám csak belejöttem. Szép, sudár, aranyhajú legény voltam, tán a legmagasabb a faluban, tréfás kedvű, erős, egészséges. Lelkesen rohantam akár éjjel is a betegekhez, együtt örvendtem velük minden kis sikernek, így hamar elfogadtak a faluban, ha be nem is. Kijártam cigányokhoz is az erdőhátra, ingyen gyógyítottam őket is, ezt eleinte nevelték, de aztán csak javamra írták a falubéliek.

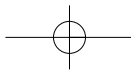
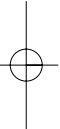
Telt, múlt az idő, jött a tél s tavasz, berendezkedtem, s meg voltam elégedve a sorsommal. Nem szándékoltam ugyan e helyt hosszast megülni, de, mondtam magamban, egy-két évet állva is kibírok itt.

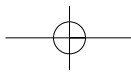
Egy késő délután épp a gíget toltuk a színbe, mikor a kocsis int a fejével. Hátranézek, hát egy középkorú asszony áll mögöttem, fekete férfibekecsben, szoknyában, román kendőben. Odalépek hozzá, mi tetszik. A gyerekével van baj, fulladozik, köhög, nem alszik, menjek, segítsek, ad tíz tojást meg egy üveg pálinkát, visznek-hoznak szekéren, sötétig. Fáradt voltam, egész nap jártam a falvakat, de mit volt mit tenni, mentem, a gyerek egészsége nem tréfa.

Az a falu, ahol az asszony lakott, még kisebb, s ha lehet, még nyomorultabb volt, mint V. Alig állhatott húsz-harminc házból, s a házak többsége is csak vályogból épült, se templom, se iskola, se kocsmá. Az asszony a három gyermekével egy díófa árnyában, omlott kút megett álló, faldozott tetejű kunyhóban élt, férjnek se híre, se pora. A beteg fiút, lehetett vagy hatesztendőöcske, a konyhaasztalra fektettem, ott vizsgáltam: egyetlen szerszámom egy ósdi sztetoszkóp volt. Gumicsöves hallgatóhoz sem tudtam jutni, a diagnosztikában a fülemre, szememre, kezemre és az orromra kellett hagyatkoznom, laborvizsgálat, röntgen csak az elérhetetlen távolban, a városban létezett. Bizony az orromra is! Volt olyan betegség, például a tífusz, a cukorbaj vagy a dizentéria, mit szagáról is felismert egy idő után az ember.

Na, ennek a fiúnak csak úgy súrolt a tüdeje, sípolva vette a leget, szorítyosan köhögött, vagyis bizonyosan tüdőgyulladás gyötörte. Egyszerű eset, megkapta a penicillinjét, megmondtam, ha lehet, ne a házban, hanem a tornácon aludjék takarók alatt, igyék sok tejet, s egyék sok gyümölcsöt. Ennél többet nem tehettem, amellett, hogy megígértem, visszajövök még. Ám az asszony csak csóválta a fejét, hümmögött-hammogott, a földet nézte. Kérdelem, mi baj. Hát nimic, semmi. Na, de mégis, mondja, ne féljen. Hát, de kinevet a doktor úr. Nem én. Hát, szerinte lehet, hogy a gyógyszer segít, de még többet segítene, ha Az elmenne innét végre. Szólhatna a doktor úr is a központban, mert azt rebesgetik, attól jön a betegség.

Ki az az Az? Hát a p[^]durar, az erdész, a Crisan. Miért, mi a baj a p[^]durarral? Nincs avval semmi baj, rendes, csendes ember, mégiscsak de el kellene mennie innét. No de miért? Neki is jobb lenne. No, mondom, ezt nem értem, beszéljen világosan. De ennél többet nem mondott.

Furcsállottam a dolgot, nem hagyott nyugodni ez a Crisan. Ugyan mi a baj vele? Átmentem a kooperatív irodájára, mondom, beszélhetnék-e a vezetővel? Mi ügyben? Egészségügyiben. Abban lehet.

Jött is a preseditentele, nagy, barna, vértolulásos ember, szuszogva leült, rám meredt, nem tudta, hová tegyen, mit játsszon, az alázatost, a hatalmást vagy a jóságost. Miben segíthetek? – kérdi. Mondom, itt ez a p[^]durar, a Crisan. Mondja, elnök elvtárs, mi a baj vele? Ugyan mi baj lenne, nincs vele semmi baj, miért, baj van vele? Nincs, csak kérdem. Na de mégis, mi a baj vele? – kérdi ijedten a preseditentele. Nekem semmi, de a falubelieknek nem tetszik valamiért. Miért, tán panaszkodott rá valaki? Dehogya – ijedtem meg én is –, csak valaki mondta, hogy jobb lenne, ha elmenne innét. Ki mondta ezt? Hagyjuk, mondom. Az elnök hallgatott, megdörgölte az orrát. No és más is intézkedik-e ez ügyben? Kicsoda? Hát, tudja... Neeem! – intettem, csak engem érdekelne, mint orvost, hátha beteg az illető. No hát, én erről nem tudok semmit – mondja elnök –, de ha más is érdeklődnék, ugye, azért tudnék persze információval szolgálni, már ha szükséges, a megfelelő helyen és személynek. Nem, nem szükséges.

Megint hallgat az elnök, látszik, töri a fejét, aztán mégiscsak kiböki: A doktor elvtárs talán beszélt a p[^]durarral is? Nem, még nem. Ne is beszéljen a doktor elvtárs, nem érdemes. Nincsen itt nálunk semmi baj, de ha lenne, vagyis ha úgy ítélnék, hogy van, ő természetesen készségesen együttműködne a hatóságokkal. De ez különben is babonáság, ostobaság, a múlt maradványa, a pópák terjesztik az ilyet, hogy aláássák a néphatalmat.

68

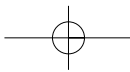
Mi a babonáság? Mit terjesztenek a pópák? – csapok le rá. No semmi – legyint ijedten –, csak az ilyesmik. Ejnye, nyög egyet, de hát neki mennie kell a központba, hozzák a plánt, meg kell vitatni. Azzal kezét ráz, s amennyire nagy teste enged, elsiet.

Nesze semmi, fogd meg jól. De már erősen sötétedett, sietnem kellett haza: az a tizenöt kilométer kocsival is jó egy óra.

Sehogya se hagyott nyugodni a dolog. Vidéken, kivált V-ben, nem sok minden történik, ami foglalkoztatná az embert. Lehet olvasni, enni, inni, néha titokban simogatózni, meg sétálni a dombokon, de egyebet nemigen. Így hát csak a p[^]duraron törtem a fejem. Tán valami nagyember volt egykor, akitől félnek a helybéliek? Vagy titkos ügynök? Vagy valami csúf betegsége van? Elhatároztam, utánajárok.

Harmadnap megint leutaztam a faluba, amit inkább nem nevezek meg, hátha megbántok vele valakit. A gyerek persze jobban volt, belényomtam még egy penicillint, megkaptam a tojást meg a cujkát, aztán megkérdeztem, merre lakik a p[^]durar. Az asszony szeme sötéten villant, láttam, örül a dolognak, meg is mutatta az utat.

Tán negyedórát kocsiztam felfelé egy szűkös hegyi úton, míg elértem az erdészházhoz. Meglepően takaros épület volt, faragott kerítéssel, farakásokkal, tiszta, rendezett udvarral. Félrehajtottam a csaholó, vicsorgó őrkutyát a botommal, s bekopogtam az ajtón. Szép arcú, sudár, szőke asszony nyitott ajtót, ötvenes éveiben járhatott, de még megakadt rajta a

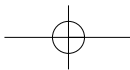
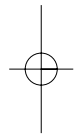
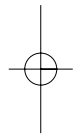

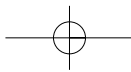
szem. Mondom, a férjével szeretnék beszélni. Szótlanul bevezetett a tisztaszobába, ahol meglepetésemre még könyvespolc is állott jó román könyvekkel, néhány magyarral is. Kávét kaptam, s pálinkát, almát, piros kendős kosárban, tanulmányoztam a könyveket. Az asszony nem szólt semmit, csak ölbe ejtett kézzel ült a sarokban. Végül megjegyezte, tartsak velük ebédre, nemsokára úgyis jön a férje.

Órán belül meg is érkezett a férj, puskáját, tarisnyáját az ajtó előtt hagyta. Az asszonymál alacsonyabb, őszes bajszú férfi volt, mokány, erőt fekete ember, csillogó tekintetű. Bemutatkoztunk, kérdi, mi járatban vagyok. Nem akartam ajtóstul rontani a házba, mondtam, csak ismerkedni, beszélgetni jöttem, kérdezgettem a munkáról, családról, egészségről. Kiderült, hogy eredeti foglalkozása szerint vechil, azaz gazdasz, megjárta Ukrajnát a háborúban, szerencsésen hazavergődött. Két leánya van, mindkettő férjnél, Petrozsényben és Aradon. Unokákból is van már négy. Közös ismerősöket is találtunk Aradon, mert odavalósi volt s mind ő, s mind az asszony. Román létére szépen s szívesen beszélt magyarul, ami ritkaság volt már akkoriban, kivált arrafelé.

Megebédeltünk, zöldséglevest, főtt krumplit s főtt murkot, felséges miccsel, utána iszogattunk, cigarettáztunk, elcsöndesedtünk. Na, mondom, nekiállok, nem fért meg bennem a kíváncsiság.

Ne haragudjék, mondom, de megkérdem, milyen konfliktusa van a falubeliekkel? Konfliktusom? Semmilyen – feleli. No de – mondom –, nekem az volt az érzésem, benyomásom, bár lehet, csalódom, hogy bár jó véleménnyel vannak önről, becsülik, de valahogy mégsem szeretik a faluban. Nem szeretnek? – csodálkozott a férfi, és az asszonyára nézett. Az lesütötte a szemét. Bizony akadt olyan is, aki azt mondta, hogy jobb lenne, ha elköltözne innét. Vajon miért mondta? A férfi maga elé nézett, megvonta a vállát. Nem ártok én senkinek, felelte, nem is találkozom velük. No de mit gondol, mi lehet az oka? Az asszony felállt, és kiment a szobából. A férfi utánanézett, és felhajtotta a pálinkáját. Nézze, doktor úr, voltam én már evvel orvosnál, de nem tudtak segíteni. Meg aztán nem is olyan zavaró. Mi nem zavaró? Van valami betegsége tán? Afféle – bólogat a p[^]durar. – Betegségféle. Nyilván azt kifogásolják. Na és miben nyilvánul meg az a betegség? Lelki betegség? Nem lelki. Inkább testi, de különleges. Kíváncsivá tett – mondom –, mi lehet az? Nem szégyellem én, elmondom. Utánanéztem a nevének az aradi könyvtárban, úgy hívják, hogy lükanthropia. Sose hallottam róla, ezt nem tanultuk – mondom – mi az? Lükosz az görögül farkas, anthropsz meg ember – feleli ő. Farkasemberség. Hogyhogy – hökkenek meg –, hát maga farkasember? Az, mondja az ember egykedvűen, várcolac. Ne mondja! Nem is látszik magán! Nem, mert csak nyáron meg télen, a napfordulókor vagyok farkas, egyébként ugyanolyan ember, mint a többi. És mióta van ez? Hát úgy kilenc esztendeje, nem régebben. Korábban nem volt. Ezért vállalta el az erdészséget, mert itt nyugodtan félrevonulhat, ha jó a roham. És olyankor, ha a roham jó, pontosan mi történik? Olyankor farkassá lesz. Már mint hogy farkasnak képzei magát? Nem, valóságosan átalakul nagy

szürke farkassá. Elég fájdalmas. Különösen a visszaváltozás. És látta ezt már valaki, szemtanú? Dehogyan látta – mondja megrovón az ember –, veszélyes ám az annak, aki látja, mert az átváltozott vârcolac vérengző, féktelen teremtmény! De ő megtalálta a módját, hogyan előzze meg a baleseteket: ha közeledik az idő, érzi előre. Érzi a csontjaiban, hányingere van, fáj a feje is, mindene borzong, sajog. Olyankor felmegy a hegyre, van ott egy kunyhója, bezárkózik, kulcsra zárja a faházat (a farkas nem tudja kulccsal kinyitni az ajtót), és csak akkor jó elő, ha megint emberformájú. S meddig tart ez? Úgy éjfél-től éjfélig, egy nap. Abból jó egy-egy óra az át-s visszaváltozás. Hamar elmegy. S mit cselekszik farakasként? Be szokott készíteni magának a faházba néhány eleven nyulat, azokat hajtja, marcangolja, öli. Pedig amúgy undorodik a nyúlhústól. S aztán, ha visszaváltozott, kijő, hazamegy, lefürdik, s aluszik soká. Majd teszi a dolgát ismét. Végül is kétszer kell ezt megcselekednie egy esztendőben. Kibírható. Tölthet-e még egy pohárkával?

Elbeszélgettünk még a farkasemberrel egy darab ideig. Olvasott, intelligens, józan világlátású férfi volt, ismerte Eminescut, Blagát, sőt Istratit is, a magyarok közül meg Jókait, Mikszáthot, Petőfit is olvasta. Képeket mutogatott az unokákról. Meghallgattam a szívét, tüdejét, megbeszéltük, hogy ha legközelebb v-ben jár, megkeres, megmérem a vérnyomását, mert gyakori fejfájásról panaszkodott. Márpedig a vérnyomással jobb nem tréfálni.

70

Az asszonyával együtt kísérték ki a gighez. Az asszony ekkor mosolyodott el s szólott először. Megsimította a férje karját. Derék ember az én Grigorém, mondta büszkén. Sose részeg, dolgos, megbízható, jó életem volt mellette. Tán ezt irigyelik. Az a két nap évente... másnak rosszabb szokásai vannak, nagyobb bűnei, csúfabb múltja. Ugye, domnul doctor? Csakhogy sajnos itt vidéken sok a rosszindulat. De hát, ez is csak falu, tudja, hogyan van faluhelyen. El kell ezt már viselni.

Még másfél évig laktam v-ben. Mikor eljöttem onnét, a falubéliek anynyi ajándékot halmoztak a szekérre, hogy a felét Petrozsényben kellett hagynom a vasútállomáson. A vasutasok megvették, kivált a pálinkát s a gyümölcsöt. A másfél év alatt nyolcszor-tízszer találkoztam még a p^durrarral, kezeltem a magas vérnyomását, igaz, nem sok sikerrel, akkoriban még nem voltak olyan jó orvosságok, mint manapság. Ám csak-csak szin-te barátságban váltunk el.

Egyszer a p^durrar föl vitt a faházhoz is, ahol farkaskodni szokott. A ház belső deszkafala erőst össze volt karistolva, vérnyomokat is láttam itt-ott, az egyik sarokban pedig egy halom lapin nagy gubanc szürke szőr hevert. Felmarkoltam, zsebre tettem, ma is megvan még, egy fém kakaós-dobozban tartom. Azóta a Kolozsvári Agrártudományi és Állatorvosi Egyetem központi laborjában elemeztettem: vagy kutyáé vagy farkasé lehet, pontosan meghatározni jobb eszközök híján nem tudták.

